

PRAVNE POSLJEDICE RASPADA SFRJ U PODRUČJU RADNOG I SOCIJALNOG PRAVA

Međunarodna konferencija, Zagreb, 26. i 27. ožujka 1999.

U organizaciji Hrvatskog pravnog centra i Instituta Otvoreno društvo, uz potporu UNHCR-a i uz pokroviteljstvo glavnog tajnika Vijeća Europe Daniela Tarschysa, održana je u Zagrebu ova međunarodna konferencija. Konferencija je bila široko koncipirana, pa su na njoj, pored predstavnika međunarodnih organizacija koje se bave problemom izbjeglica, te predstavnika znanstvenih institucija i organizacija iz Hrvatske, trebali sudjelovati predstavnici iz država nastalih raspadom bivše Jugoslavije. No zbog situacije nastale oko Kosova (vojna intervencija se u to vrijeme naveliko pripremala), iz drugih je država, nasljednica bivše Jugoslavije, došao mali broj sudionika, uglavnom iz Bosne i Hercegovine. No oni koji nisu došli poslali su pisane priloge, tako da je prikupljena impozantna zbirka tekstova o najslovljenoj problematici, koji će, koliko smo informirani, biti dostupni putem interneta.

Mi ćemo u ovoj informaciji ukratko upozoriti na osnovne referate prezentirane na samom skupu, redosljedom kako su ih sudionici izlagali.

Vlado Puljiz, Pravni fakultet u Zagrebu, govorio je na temu: *Rat, postsocijalistička tranzicija i sustavi socijalne sigurnosti*. On je upozorio na probleme koji su u Hrvatskoj nastali zbog velikog pritiska ugroženog stanovništva na sustave socijalne sigurnosti (mirovinski, zdravstveni i druge) koji su dospjeli u duboku krizu radi sve nižih transfera iz sektora zaposlenosti i gospodarstva.

Opsežan referat pod naslovom *Radno i socijalno pravo u trenutku disolucije SFRJ (opis zatečenog stanja 1990. godine)* podnio je Marinko Učur, profesor Pravnog fakulteta u Rijeci. Autor detaljno obrazlaže radnopravne i socijalnopravne odnose kakvi su se u bivšoj državi razvili nakon Ustava iz 1974. godine te Zakona o radu iz 1976. godine. Radilo se o tzv. sustavu udruženog rada i njegovim socijalno sigurnosnim izvedenicama.

Vera Jelčić s Pravnog fakulteta u Zagrebu obrazlagala je referat pod naslovom *Socijalno*

pravo – pravo socijalnog osiguranja u trenutku disolucije SFRJ. V. Jelčić prvo konstatira da se mali broj teoretičara bavio socijalnim pravom i da je glavna pažnja bila usmjerena na "čisto" radno pravo. Ona se posebno bavila zdravstvenim te mirovinsko-invalidskim osiguranjem u razdoblju nakon 1969. godine.

Siniša Rodin s Pravnog fakulteta u Zagrebu nastupio je s izlaganjem *Ustavno-pravno odredenje Hrvatske kao socijalne države*. Kako navodi Rodin, riječ je o članku "Ustavni sud definira socijalnu državu" koji je objavljen u *Reviji za socijalnu politiku* br. 2-3/1998.

Arthur C. Helton, američki odvjetnik i direktor Projekta o prisilnim migracijama Instituta Otvoreno društvo u New Yorku, podnio je referat pod naslovom: *Zakoni o međunarodnim ljudskim pravima i socijalno-pravnoj zaštiti: slučaj mirovinskog prava*. Helton iznosi ocjenu da se u međunarodnim pravnim dokumentima dosta pažnje posvećuje pravima na socijalnu zaštitu, posebno starijih osoba, dok mirovinska prava uglavnom nisu jasno artikulirana. Kada je riječ o bivšoj Jugoslaviji, Helton drži da bi mirovinska prava mogla igrati značajnu ulogu "... u ohrabrenju dobrovoljne repatrijacije interno i eksterno raseljenih osoba i izbjeglica". Zato bi, misli Helton, mirovinska prava trebalo razmatrati bez diskriminacije u odnosu na mjesto prebivališta i domicil.

Jasna Omejec, Pravni fakultet u Zagrebu, u svom s velikom akribijom priređenom radu, tretira temu *Konvalidacija upravnih akata u hrvatskom pravnom sustavu*. U drugom dijelu rada J. Omejec razmatra složeno pitanje konvalidacije akata donesenih od strane okupacijskih vlasti na područjima pod njihovom kontrolom za vrijeme Domovinskog rata 1991-1995. godine. Posebnu pažnju posvećuje Zakonu o konvalidaciji iz 1997. godine te njegovim učincima.

Zanimljiva su bila dva referata koja su obrazložile sudionice iz Bosne i Hercegovine, inače obje ombudsmani u Federaciji. Vera Jovanović govorila je o temi *Stanje socijalnih pra-*

va u Federaciji Bosne i Hercegovine tri godine nakon potpisivanja Daytonskog sporazuma, a Branka Raguž na temu *Pravo na rad i socijalna prava tri godine nakon Dayton*. Iz njihovih izlaganja saznajemo o ogromnim teškoćama s kojima se u ostvarivanju socijalnih i radnih prava susreću građani u Bosni i Hercegovini. Ilustracije radi, citirajmo nekoliko rečenica iz referata Branke Raguž: "Držim da rijetko koja zemlja u svijetu ima ovako utemeljena ustavna načela i izravnu primjenu međunarodnih konvencija. Zato, ako bi se problem prava na rad, kao jednog od temeljnih ljudskih prava, gledao u ovome svjetlu, stanje bi se moglo prihvatiti kao idealno. Međutim, ogroman je raskorak između normativnoga i onoga stvarnoga stanja u praksi. U oblasti zapošljavanja, narušavanje ljudskih prava najčešće se pojavljuje u vidu diskriminacije".

Ivan Šprajc s Pravnog fakulteta u Zagrebu govorio je o pravnoj praksi zapošljavanja stranih radnika u Republici Hrvatskoj.

Josip Metelko, Pravni fakultet u Zagrebu, vrlo opsežno i argumentirano raspravlja na temu *Pravne posljedice raspada bivše SFRJ u savjetodavim mišljenjima tzv. Badinterove arbitražne komisije*.

Zanimljiva su i dva referata o ostvarivanju prava umirovljenika. Tako je Ivan Nahtigal govorio na temu *Diskriminacija pojedinih grupa umirovljenika u tijeku i poslije Domovinskog rata*, a Milivoj Boroša priredio je referat *Mirovinski status vojnih umirovljenika bivše JNA u Republici Hrvatskoj*.

U materijalima priređenim za ovaj skup nalazimo još nekoliko referata, prije svega autora iz SR Jugoslavije, Bosne i Hercegovine te Makedonije, koji nisu prisustvovali skupu, a koji sadrže mnoge zanimljive podatke i zapažanja o stanju socijalnih i radnih prava u tim zemljama.

Možda je ovdje, primjera radi, zanimljivo citirati ocjenu Slobodana Nedovića s Pravnog fakulteta u Beogradu iznesenu u referatu *Ugroženost ekonomskih i socijalnih prava u SR Jugoslaviji*. On piše: "Vlast u Srbiji, a doskora i u Crnoj Gori, u kontinuitetu s ranijom komunističkom vlašću, ponovno se predstavlja kao zaštitnik interesa najširih slojeva i garant socijalne sigurnosti stanovništva i na tome u velikoj mjeri temelji svoj legitimitet. Uz drastično pogoršanje životnog standarda velike većine stanovništva, svaka reforma (naslijeđenog modela socijalne politike) koja bi uključivala i svodenje obima ekonomskih i socijalnih prava na realan odnosno ekonomskim mogućnostima primjeren nivo, dodatno bi uzdrmala legitimacijske osnove aktualne vlasti... U uvjetima duboke ekonomske krize i prepolovljenog društvenog proizvoda tokom posljednjih godina, došlo je do faktičkog 'pražnjenja' ekonomskih i socijalnih prava, njihovog svodenja na 'prazna prava' (*iura innania*) i to u uvjetima dramatičnog osiromašenja i ogromno naraslih socijalnih potreba velike većine stanovništva".

U ovom prikazu upozorili smo na priloge čiji su autori izlagali na ovome skupu. To, naravno, ne predstavlja cjelovit uvid. On se može steći tek iščitavanjem svih pristiglih referata, koji su, kako smo na početku izvijestili, dostupni na internet stranicama Hrvatskog pravnog centra.

Na kraju treba istaknuti da je, unatoč ogromnim teškoćama koje su se pripremile u realizaciji ovog projekta, organizator uspješno obavio svoju zahtjevu zadaću. Naravno, mnogo toga se još moglo napraviti, ali ipak treba konstatirati da uistinu predstavlja pothvat od eminentnih autora Zagreba, Sarajeva, Beograda i Skopja dobiti analize o tako važnoj, složenoj i delikatnoj problematici kao što je stanje socijalnih i radnih prava u državama nastalim raspadom SFRJ.

Vlado Puljiz